

رایت خون به دوش، وقت سحر

درباره شعر انقلاب اسلامی و نگاهی به کتاب «ده شاعر انقلاب»

یوسف بینا - شاعر

یافته و قوت گرفته بودند و از مهم ترین عوامل پیروزی انقلاب مشروطه بودند، به میان اقشار جامعه آمد. شاعران نیز نه تنها به عنوان یکی از اقشار نخبه جامعه از این موج برکنار نماندند، بلکه به دلایل مختلفی در بطن این اتفاق قرار داشتند. از یک سو تعداد درخور توجهی از شاعران مشروطه خواه روزنامه نگار بودند و از سوی دیگر، بسیاری از روزنامه ها شعرهای شاعران را در صفحات مهم خود و گاه به عنوان سرمقاله منتشر می کردند و از آنجا که روزنامه ها مهم ترین رسانه مشروطه خواهان بودند، بدین ترتیب شاعران در جریان انقلاب مشروطه نقشی اساسی یافتند. این ارتباط دوسویه به حدی بود که برخی پژوهشگران، سروده های شاعران مشروطه خواه را یکی از عوامل مهم در پیروزی انقلاب مشروطه می دانند و مانیز امروزه «شعر مشروطه» را یکی از سبک های شاخص در تاریخ ادبیات و سرآغاز تحولات ادبی معاصر ایران می دانیم. در همین دوره بود که شاعران تاریخ سازی همچون ملک الشعرای بهار، ایرج میرزا، دهخدا، نسیم شمال، عارف قزوینی، میرزاده عشقی و فرخی یزدی ظهور کردند و شعر فارسی را به مرحله ای سوق دادند که می توان به جرأت گفت نجات شعر فارسی از قرن ها خمودگی و تکرار و ابتذال بود. در همین راستا، زبان شاعران به دلیل نیاز آن ها به توده مخاطبان، در مجموع و با قبول چند استثنا، به زبان مردم کوچه و بازار نزدیک شد و فرم شعر نیز با آن که قالب های

اگر این سخن مشهور ویکتور هوگو را بپذیریم که می گوید: «نتیجه قاطع و مستقیم هر انقلاب سیاسی، یک انقلاب ادبی است»، باید بگوییم که «شعر انقلاب اسلامی» نیز جریانی ادبی است که در نتیجه انقلاب اسلامی ایران به وجود آمده و جریانی در ادامه جریان های شعری معاصر از مشروطه به بعد است. اگر بخواهیم این جریان شعر را بشناسیم، باید زمینه های ظهور و بروز، شکل گیری و رشد آن را بررسی کنیم؛ همچنان که وقتی جامعه شناسان و مورخان می خواهند «انقلاب اسلامی» را بررسی کنند، ناچارند زمینه های شکل گیری اندیشه انقلاب اسلامی را از سال ها و چه بسا قرن ها پیش از بهمن ۱۳۵۷ مد نظر قرار دهند. برای بررسی و تبیین جریان شعر انقلاب اسلامی نیز بهتر است مروری کوتاه بر وضعیت شعر فارسی در یک و نیم قرن منتهی به آغاز رسمی این جریان شعری داشته باشیم.

■ سرآغاز دگرگونی ها

پیروزی انقلاب مشروطیت که خود محصول نیم قرن تحول خواهی نخبگان و در پی آنان توده های مردم ایران بود، با خود عباراتی همچون تحول نهاد های مدنی، اصلاحات، آزادی خواهی، آرمان خواهی، میهن دوستی، عدالت اجتماعی، استکبارستیزی و استعمارستیزی، نقد خرافات و... را به ارمغان آورد که این مفاهیم از طریق مطبوعات که به تازگی در ایران شکل